

O93, f. 8rb; V630, f. 26ra; N442, f. 25va; I83, f. 51ra; VD38, f. 46vb; SG670, p. 76a; Bcan4, f. 49r; E97, f. 26vb; P102; BII13, f. 42vb; S105, f. 31v

CUIUS^a SUPRA QUOD CHRISTUS SIT CA<I83, f. 51rb>PUT ET^b SPONSUS ECCLESIAE ET SACERDOTES, QUI EIUS VICE LEGATIONE FUNGUNTUR, SIMILITER SINT ECCLESIIS SUIS, ET QUALITER SACERDOTES <Bcan4, f. 49v> SUAS ECCLESIAS ET ECCLESIAE EORUM EOS DEBEANT DILIGERE^c.

5

10

Bcan4: IIII

P102; *BII13*: IIII Quod christus sit caput et sponsus ecclesiae et sacerdotes qui eius vice legatione funguntur similiter sint ecclesiis suis

<N442, f. 25vb> <VD38, f. 47ra> [H. 4] Evaristus^d urbis Romae episcopus omnibus^e per Aegyptum domino conglutinatis^f fratribus in domino salutem.

15

VD38: Ut sacerdos propriam ecclesiam non relinquat

Unum nos, fratres, sentire oportet <BII13, f. 43ra> et agere, ut, sicut legimus, in nobis unum^g cor et una^h anima esse probetur. Scimus namque, sicutⁱ et^j a^k patribus accepimus, Christum^l esse^m caput, cuius et membra sumus. Ipse enimⁿ est^o sponsus, et^p ecclesia

20

4 a *Überschrift*] EPISTOLA EVARISTI (EVARISTI *korr.* aus *EVARISTI SG670*) PPAE NE EPISCOPI DE ALIIS AD ALIA LOCA TRANSMIGRENT (TRANSMIGRENT *korr.* aus *TRANSMIGRENT SG670*) VEL ABSQUE (ABSQUE *korr.* aus *ASQUE SG670*) AUCTORITATE APOSTOLICA DEGRADENTUR SIVE DEPELLANTUR *SG670*; EPISTOLA SECUNDA EVARISTI PPAE *P102*; *BII13*; *Überschrift fehlt* 5 b E *VD38* 10 c DILIGERE] DILIGERE DECRETA EVARISTI *V630*; diligere Decreta evaristi PPAE *E97* 15 d varistus *S105* 16 e omnibus *fehlt P102*; *BII13* 17 f am Rande coniunctis *VD38* 20 g unum cor] cor unum *E97* | h una anima] anima una *SG670*; *E97* 21 i namque] namque dominum iesum christum *SG670* | j et *fehlt V630* | k a *fehlt VD38* 22 l Christum esse caput, cuius et membra sumus *fehlt SG670*; *S105* | m esse caput cuius et membra sumus *fehlt SG670* 23 n enim *fehlt E97* | o est *fehlt I83*; *SG670*; *Bcan4*; *S105* | p et *fehlt VD38*; *P102*; *BII13*

2. Evaristus-Brief,19–21 Unum...probetur] Leon. M. ep. 9. pr. (1, 628).

2. Evaristus-Brief,19–71 Unum...suo] Coll. Ans. ded. II,7.

25 sponsa, cuius filii nos^a sumus. Et ideo unum patrem
habemus deum in caelis.

30 *O93; N442: Ut sacerdos propriam ecclesiam non relinquat*
Sacerdotes^r vero vice Christi legatione funguntur^s in
ecclesia. Et sicut ei sua est coniuncta^t sponsa, id est
ecclesia, sic^u episcopis^v iunguntur^w ecclesiae, unicuique
pro portione sua^x. Et sicut <V630, f. 26rb> vir
<SG670, p. 76b> non debet negligere^y uxorem suam,
sed diligere et caste custodire, sic^z a episcopus et^b
multotiens^c custodire et amare atque prudenter regere^d

24 q nos sumus] sumus nos I83 27 r am Rande drei Punkte
N442 | s am Rande implent VD38 28 t coniuncta korr. aus
coniuncta BIII3 29 u Sic korr. aus Si P102 | v episcopi
SG670; S105; episcopis korr. aus episcopus P102 | w
iunguntur korr. aus iuguntur BIII3 30 x suae VD38 31 y
neglegere korr. aus neglege N442; negligere korr. aus
neglere P102 32 z sic episcopus et multotiens custodire *fehlt*
I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BIII3; S105 | a sic
episcopus et multotiens custodire et amare atque prudenter
regere] ita et sacerdos I83; ita et episcopus korr. aus ita
episcopus SG670; ita et episcopus S105 | b et multotiens]
diligere et caste VD38; P102; BIII3 33 c multotiens korr.
aus multoties V630 | d regere] regere ita et sacerdos I83;
Bcan4; regere ita et episcopus SG670; S105

24–25 Et ... caelis] Matth. XXIII. 9.

27–59 Sacerdotes...maneat] **Burchard I,76**. 27–65 Sacerdotes...
permaneat] **Ps.-Remedius c. 18** (*Rubrik*: Quod episcopus sine regulari
mutatione ecclesiam suam non dimittat nec ipse ab ea dimittatur. Ex
epistola Evaristi papae scripta omnibus per Aegyptum domino
conglutinatis fratribus; 32f. sic ... custodire *fehlt*; 33 regere] regere ita et
episcopus; 39 diligere et amare] amare et diligere; 48 ambitus causa *fehlt*;
51 Ut ... reconciliet *fehlt*; 56 se *fehlt*; **Ivo, Decr. V,182** (*Rubrik*: De eadem
re. Ex epistola Evaristi pape fratribus per Egiptum directa, cap. 4; 28 est
coniuncta] coniuncta est; 31 negligere ... suam] uxorem suam negligere;
32f. sic ... custodire *fehlt*; 33 regere] regere ita et episcopus; 37 diligere et
amare] amare et diligere; 46 sacratus] consecratus; 48 mutatione]
immutatione; 51 Ut ... reconciliet *fehlt*; 52 se *fehlt*; 56f. aut ... suum]
episcopum suum aut ab eo segregari; 58 vivente eo] eo vivente; 63
adduxerit] addiderit) 30–83 sicut... veritatis] **Sentenzen c. 186** (51: Ut –
reconciliet *fehlt*; 68-71: Unde - suo *fehlt*); **Anselm v. Lucca VI,98** (51: Ut
– reconciliet *fehlt*; 68-71: Unde - suo *fehlt*); **Gratian C. VII, q. 1, c.11**
(*Rubrik*: Non licet episcopo ecclesiam suam dimittere. Item Euaristus
Papa omnibus Episcopis; 46 sacratus] consecratus; 46-51: absque ...
reconciliet *fehlt*; 54 vir eius] eius vir; 56f. aut ... suum] episcopum suum,
aut se ab eo segregare; 59f. ne alterum ... vivente] alterum ... vivente non;
60 ut] ne aut; 61 Nam si] Si vero; 62 episcopo *fehlt*; 68-71: Unde – suo
fehlt).

debet ecclesiam suam^e.

VD38: Item de eadem re evaristus in secunda epistola ita ait

35

Et velut uxor, quae sub manu est viri, oboedire debet^f
viro suo eumque amare^g et diligere, potius^h etiam
ecclesiaⁱ episcopo suo in omnibus oboedire <E97, f.
27ra> eum<I83, f. 51va>que^j diligere^k et amare ut
animam suam debet, quia illud fit carnaliter, istud
spiritaliter.

40

S105: Nec episcopus absque regulari mutatione ecclesiam dimittat
aut dimittatur

Et^l sicut <VD38, f. 47rb> vir non debet adulterare
uxorem suam, ita nec episcopus ecclesiam^m suam, id
est, utⁿ illam dimittat, ad quam sacratus est, absque
inevitabili^o p necessitate aut^q apostolica vel regulari
mutatione, et alteri se^r ambitus^s causa coniungat.

45

I83: Nota Vivente suo episcopo alterum recipi non debere
VD38: Ut uxor viro suo reconcilietur

50

Ut^t uxor viro suo^u reconciliet^v w, et sicut uxori non
licet dimittere virum suum, ut^x alteri se^y vivente eo

34 e suam *fehlt* V630; suam] suam episcopus diligere et caste
custodire et amare atque prudenter regere *korr. aus* suam *Bcan4*
36 f debet *fehlt* V630 **37** g diligere et amare] amare et diligere
SG670 | h potius etiam *korr. aus* potius *N442* **38** i ecclesiam
Bcan4 **39** j etumque *P102* | k diligere et amare] amare et diligere
N442; I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BIII3; S105 **44** l am
Rande Nota *E97* **45** m ecclesia *O93* **46** n ut *fehlt* *I83* **47** o am
Rande quam vitare non posit *VD38* | p inevitabili *korr. aus*
invitabili *I83* | q ab *I83; Bcan4* **48** r se ambitus causa] se *korr.*
aus se habitum *SG670*; se habitum *S105* | s am *Rande* cupiditatis
VD38 **51** t Ut uxor viro suo reconciliet *fehlt* *VD38; SG670; P102;*
BIII3; | u suo *fehlt* *E97* | v am *Rande* R *V630* | w reconcilietur
E97 **52** x aut *I83*; et *S105* | y se vivente] seivente *P102*; se
vivente *korr. aus* seivente *BIII3*

45–48 id...coniungat] sec. Ben. I. 329. aut conc. Par. a. 829. lib. I. c. 21.
(= conc. Aquisgr. a. 836. C. I. c. 12).

44–65 sicut...permaneat] **Polycarpus I,10,1** (*Rubrik*: De episcoporum
mutatione auctoritate Romane ecclesie. Evaristus papa omnibus episcopis.
Cap. III; 48 coniungat] coniungere; 51: Ut – reconciliet *fehlt*; 56f. aut ...
suum] episcopum suum aut ab eo se segregare). **51–158** sicut...
rectorum]‡ **Coll. trip. A 3,3** (*Rubrik*: Quod non debeat episcopus
dimittere parochiam suam; 55 et reconciliari] reconciliare debet; 45 se]
ea; 58 vivente eo] eo vivente; 59 suo] eo; 60 adulterii] adulterii sui; 63
adduxerit] duxerit; 68-149 Unde ... gementes] ET PAULO POST).

matrimonio societ aut^z eum adulteret, licet fornicatus
 sit <BII13, f. 43rb> vir eius, sed iuxta apostolum aut
 55 viro suo debet^a reconciliari aut manere^b inupta, ita
 ecclesia^c non licet dimittere aut^{d e} ab^f eo^g se^h
 segregareⁱ <SG670, p. 77a> episcopum^j suum, ut
 alterum vivente eo accipiat, sed aut ipsum habeat aut
 inupta maneat, id est, ne alterum episcopum^k suo
 60 vivente^l accipiat, ut fornicationis aut adulterii^m crimen
 incurrat. Nam si adulterataⁿ fuerit, id est, si se alteri^o
 episcopo iunxerit aut super se alterum episcopum
 adduxerit aut esse fecerit vel^p desideraverit, per
 acerrimam^{q r} poenitentiam aut suo reconcilietur
 65 episcopo aut inupta permaneat.

VD38: Quod episcopus sine intermissione praedicare et docere
 debeat

Unde^s et dominus in evangelio loquitur <I83, f.
 51vb> dicens: Si quis viderit mulierem ad
 70 concupiscendum^t, iam moechatus est eam in corde
 suo.

Bcan4: V

P102; *BII13*: V Episcopum oportere sine intermissione ecclesiam
 suam docere et amare

53 z ut *S105* **55** a debet reconciliari] reconciliari debet *V630*
 b manere *korr. aus* mane *S105* **56** c ecclesiae *VD38*;
SG670; *E97*; *P102*; *BII13*; *S105* | d ut *Bcan4* | e aut ab eo
 se segregare episcopum suum] episcopum suum aut ab eo
 se segregare (*segregare korr. aus* *segrare BII13*) *VD38*;
P102; *BII13* | f a *N442*; *E97* | g ea *korr. aus* eo *V630*; eo
fehlt N442; *E97*; ea *SG670*; *S105* | h se *fehlt V630*; *SG670*;
Bcan4; *S105* **57** i segregare *korr. aus* *segrere O93*;
segregare korr. aus *segrare BII13* | j episcopum suum *fehlt*
BII13 **59** k episcopo *P102*; *BII13* **60** l vivente *O93* | m
 adulterii] altero *O93*; adulterii sui *V630* **61** n adularata
N442 | o alteri *korr. aus* altero *V630*; altero *I83*; *Bcan4*;
adhulteri P102 **63** p aut *P102*; *BII13* **64** q *am Rande*
gravissimam VD38 | r acerrimam *korr. aus* acerrimam aut
BII13 **68** s Unde et dominus in evangelio loquitur dicens: Si
 quis viderit mulierem ad concupiscendum, iam moechatus est
 eam in corde suo *fehlt E97* **70** t concupiscentiam *I83*;
SG670; *Bcan4*; *S105*; *concupiscendum*] *concupiscendum*
eam VD38; *P102*; *BII13*

[H. 5] Episcopum^u vero oportet opportune^v <VD38, f. 47va> et importune^w x

75

BIII3: quod episcopus valde suam debeat amare ecclesiam
atque sine intermissione ecclesiam^y suam docere
<S105, f. 32r> eamque prudenter regere et amare, ut
a vitiis se abtineat et salutem consequi possit
aeternam. Et illa cum tanta^z reverentia eius doctrinam
debet suscipere eumque amare et diligere ut legatum^a
dei et praeconem veritatis, quia testante^b veritate:
Quaecumque^c ligaverit^d super terram, erit ligatum
<SG670, p. 77b> et <N442, f. 26ra> in caelo, et
quaecumque^e solverit^f super terram, erit solutum et in
caelis.

80

85

Bcan4: VI

P102; *BIII3*: VI Nimis timendum et previdendum ne offendantur
episcopi

90

[H. 6] <BIII3, f. 43va> Nimis timenda est, fratres,
<O93, f. 8va> haec sententia, et praevidendum vobis,
ne^g offendatis eos, qui tantam^h aⁱ domino habent
potestatem. Et ideo potius oboediendi^j, diligendi et

75 u *am Rande* z V630 | v *am Rande* necessario cum libenter
audit VD38 **76** w *am Rande* quando populus non audit libenter
VD38 | x inoportune VD38; P102; inportune *korr. aus inoportune*
BIII3 **78** y *am Rande* **81** z tota V630 **82** a *am Rande* missum
VD38 **83** b attestante SG670; S105 **84** c Quodcumque I83; VD38;
SG670; *Bcan4*; E97; P102; *BIII3*; S105 | d ligaveris O93; alligaverit
V630 **86** e quodcumque I83; VD38; SG670; *Bcan4*; E97; P102;
BIII3; S105 | f solveris *Bcan4* **93** g *am Rande* nec peccetis
VD38 | h tantum S105 | i a domino habent] habent a domino
S105 **94** j obodiendi SG670

75–104 Episcopum... funguntur] Ben. III. 462. (Clement, ep. I. c. 4, Isid.
sent. III. 39. no. 5. 6, Luc. X. 16, conc. Aquisgr. a. 836. c. III. c. 7, II
Cor. V. 20).

75–83 Episcopum... veritatis] **Polycarpus IV,4,1** (*Rubrik*: Quod episcopi
docere et comprimere illicita debeant et oppressis succurrere. Evaristus
papa fratribus per Egyptum; 76: vero *fehlt*) **75–87** Episcopum... caelis]
Coll. Ans. ded. II,55; **Coll. Ans. ded. II,166**; **Burchard I,99**; **Bonizo**
III,80; **Ivo, Decr. V,201** (*Rubrik*: Quod episcopum oporteat sine
intermissione ecclesiam suam docere et amare. Ex decretis Evaristi pape
fratribus per Egiptum missis; 76 et importune *fehlt*; 82 debet] possit; 82
amare *fehlt*). **91–104** Nimis... funguntur] **Coll. Ans. ded. II,70**;
Burchard I,134; **Ivo, Decr. V,233** (*Rubrik*: Nimis timendum et
previdendum, ne offendantur episcopi. De eodem. Ex decretis Evaristi
pape fratribus per Egiptum missis, cap. 6; 96: summopere - venerandi
fehlt; 96 eiciendi] eiiciendi sunt; 101 vos *fehlt*;).

95 summopere sunt venerandi, non detrahendi^k vel
lacerandi aut eiciendi, sed

BIII3: Quod episcopi incessabiliter sint amandi et non detraendi
portandi^l et amandi ipso dicente domino: Qui vos
audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit. Ideo
100 haec^m vobis et omnibus fidelibus scribimus, fratres, ut
ab his vos caveatis et poste<I83, f. 52ra>ris vestris
<V630, f. 26va> non malum, sed bonum exemplum
relinquatis, quoniam iniuria episcoporum ad Christum
pertinet, cuius vice funguntur.

105

Bcan4: VII

P102; *BIII3*: VII De infamatis episcopis et a civitatibus propriis
pulsis

S105: Non accusandum vel eiciendum episcopum aut alterum
constituendum loco eius

110

[H. 7] Audivimusⁿ enim quosdam <E97, f. 27rb> a
vobis infamatos et dilaceratos^o episcopos a civitatibus

95 k detrahendi *korr. aus* detrahen *O93* **98** l portandi et *fehlt*
SG670; *S105* **100** m haec vobis et] et vobis *SG670*; *S105* **110** n
am Rande z V630; *am Rande drei Punkte N442* **111** o
delaceratos *O93*; *V630*; *I83*; *Bcan4*; dilaceratos *korr. aus*
delaceratos *S105*

103–104 quoniam... funguntur] Cf. *Anacl.* 3, 21, *Luc.* 2, *Euseb.* 17,
excerpt. Silv. 8, *Dam.* 19. (*Greg.M. ep. ad Fel.*). **110–114** Audivimus...
constitutos]‡ *sec. Leon. M. ep. 93. c. 3. (1, 1071)*. Cf. *Ben. II. 337, praef.*
6.

110–124 Audivimus... terminandum]‡ **Coll. Ans. ded. III,145**;
Ps.-Remedius c. 19 (*Rubrik*: Non infamandum vel eiciendum episcopum
aut alterum loco eius constituendum. Ex eadem epistola; propriis pulsos]
propulsos); **Burchard I,140**; **Sentenzen c. 82** (111f.: Audivimus –
episcopos] Audivimus quosdam episcopos infamatos et dilaceratos; 113f.:
quia – minimis *fehlt*); **Anselm v. Lucca III,82** (111f.: Audivimus –
episcopos] Audivimus quosdam episcopos infamatos et dilaceratos; 113f.:
quia – minimis *fehlt*); **Coll. trip. A 3,6**: (*Rubrik*: De spoliatis episcopis;
113f. in eis *fehlt*) **Ivo, Decr. V,254** (*Rubrik*: De infamatis et dilaceratis
episcopis et a civitatibus propriis expulsis. Ex decretis Evaristi pape
omnibus per Egiptum fratribus missis, cap. 18; episcopos] episcopos et;
Polycarpus II,11,1 (*Rubrik*: Ut nullus episcopus alio superstitute ordinetur.
Evaristus urbis Rome episcopus omnibus episcopis; 111f.: Audivimus –
episcopos] Audivimus quosdam episcopos infamatos et dilaceratos; 113f.:
quia – minimis *fehlt*; 119f.: quas – intellegimus] id est ecclesias; 122:
autem] autem aliqui; 123: eos] restitutos episcopos; 123: habueritis]
habuerint); **Gratian C. III, q. 2, c. 4** (*Rubrik*: Deiciantur a clero et
infames fiant, qui loca expulsoꝝ adulterina feditate inuaserunt. Item
Euaristus Papa; 112 episcopi constitui] constitui episcopi).

propriis^p pulsos, quia^q alibi^r episcopi^s constitui non
 possunt nisi in civitatibus^t non minimis, et alios in
 eis ipsis viventibus constitutos. <VD38, f. 47vb> Ideo
 haec vobis scribimus, ut sciatis hoc <Bcan4, f. 50r>
 fieri non licere^u, sed proprios revocari et integerrime^v
 <SG670, p. 78a> restitui debere, illos vero, qui
 adulterina feditate^w suas sponas, quas et uxores
 eorum praefixo tenore^x esse^y intellegimus, tenent, eici
 et^z adulteros atque infames fieri eosque ab
 ecclesiasticis honoribus arceri^a iubemus. Si autem
 adversus eos^b aliquam^c querelam^d habueritis, <BII13,
 f. 43vb> his peractis inquirendum erit^e et auctoritate
 huius sanctae sedis terminandum.

Bcan4: VIII

P102; *BII13*: VIII^f De caritate et odio

[H. 8] Et^g, ne omnia nunc singillatim^h i dicam^j,

VD38: Quod caritas omne bonum odium docet omne malum
 omne bonum, si ipsa per se in vobis fuerit caritas,
 facere vos docebit, sicut econtrario eos, qui a salute
 alieni sunt, omne malum facere odium docet. <I83, f.
 52rb> Unde et vos, qui veri dei estis discipuli,
 abicite^k a cordibus vestris ante omnia discordias^l et
 animorum dissensiones^m, ex quibus omne opus malum
 procedit, et benignitatem ac simplicitatem tota mente

112 p propriis pulsos] propulsos *SG670*; *S105* | q qui *VD38*;
P102; *BII13* | r aliubi *I83*; alibi *korr. aus* aliubi *Bcan4* | s
 epi *O93* **113** t civitatibus *korr. aus* vitatibus *S105* **116** u
 liceret *S105* | v *am Rande* plenissime *VD38* **118** w *am Rande*
 turpitudine *VD38* **119** x *am Rande* ordine *VD38* | y ee *O93*
120 z ut *SG670*; *S105* **121** a *am Rande* prohiberi *VD38*
122 b *interlinear* scilicet eictos *SG670* | c aliquem *Bcan4* | d
am Rande aclamatione *VD38* **123** e *am Rande* usque hic
VD38 **126** f VIII *fehlt* *P102* **127** g *am Rande* ; vor Et
Rubrik | h *am Rande* separatim distincte *VD38* | i singulatim
SG670; *S105* | j dicamus *SG670*; *S105* **133** k *am Rande* N
SG670 | l discordias *korr. aus* *discordas* *BII13* **134** m
 discensiones *I83*; dissensiones *korr. aus* *disscensiones*

116–117 sed... debere] sec. Syn. III. Symm. Cf. Sixt. II. pp., Euseb. 11,
 Syn. V. Symm., Ioh. I. pp. ep. 1. **121–124** Si... terminandum] sec.
 Innoc. I. ep. ad Aurel. Carth. et conc. Carth. c. 1. (Op. Leon. M. ed.
 Ballerin. 3, 134). **127–131** Et... docet] Clem. ep. I. (c. 7. i. f.).
132–149 Unde... gementes] Ben. III.462. (Clem. ep. I. c. 11. 15, Ioh. X.
 11. Hebr. XIII. 17.)

servate. Verumtamenⁿ scitote^o cuncti, quod^p supra
 omnes vos labore^t episcopus^r, quia unusquisque^s
 vestrum suum proprium^t fert^u laborem, ille vero^v
 <SG670, p. 78b> et^w suum et^x singulorum. Et ideo,
 140 sicut ille pro vobis omnibus, ita et vos omnes pro^y
 eo summopere laborare debetis in tantum, ut, si etiam
 necesse fuerit, animas^z vestras pro eo ponatis, sicut
 et^a ipse animam suam pro vobis, <VD38, f. 48ra> si
 necesse fuerit, ponere debet^b ipso dicente salvatore:
 145 Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Vos
 vero^c oboedite eis et vigilate pro eis, quia^d ipsi
 pervigilant^e, quasi rationem pro animabus vestris
 reddituri, ut cum gaudio hoc <S105, f. 32v> faciant
 et^f non gementes.

150 *I83*: Quod episcopus non est accusandus a vulgo
Bcan4: Quod episcopus non est accusandus a vulgo VIII
P102; *BIII3*: VIII Quod non sit episcopus a plebe arguendus
 vel accusandus
S105: Non arguendum a plebe episcopum
 155 [H. 9] Non^g est itaque a plebe aut vulgaribus hominibus

136 n am Rande z V630 | o scitote korr. aus sitote *BIII3* | p
 quia SG670; S105 **137** q laborat korr. aus labore SG670 | r
 episcopus] episcopus et korr. aus episcopus SG670 | s
 unusquisque vestrum suum korr. aus unusquisque *Bcan4* **138** t
 proprium korr. aus proprium suum *Bcan4* | u am Rande sustinet
 VD38 | v vero et korr. aus vero O93 **139** w et fehlt V630 | x et
 fehlt *Bcan4* **140** y pro eo fehlt V630 **142** z animas vestras pro
 eo ponatis, sicut et ipse animam suam pro vobis, si necesse
 fuerit fehlt SG670; S105 **143** a et fehlt VD38; P102; BIII3
144 b debet] debeat animam suam SG670; S105 **146** c ergo
 VD38 | d qui *I83* **147** e pervigilant] pro vobis vigilant V630;
 E97 **149** f et fehlt SG670; S105 **155** g am Rande z V630; am
 Rande N SG670; am Rande Nota E97

155–161 Non... praevaricantur] Isid. sent. III. 39. no. 3. aut conc.
 Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 31.

155–158 Non... rectorum] *Ivo Decr.* V,240 (s. auch 177-184; 202-216);
Ivo, Pan. IV,37 (*Rubrik*: Evaristus episcopus Africe); *Gratian C.* II, q. 7,
 c. 1 (*Rubrik*: Euaristus papa testatur, dicens. Laici in accusatione
 episcoporum recipiendi non sunt; 155 itaque fehlt; 159-168 exemplo ...
 eorum fehlt). **155–170** Non... maculam] *Coll. Ans. ded.* II,125; *Coll.*
Ans. ded. III,42. **155–194** Non... reliqua] *Anselm v. Lucca III*,12
 (159-161: exemplo – praevaricantur fehlt); *Polycarpus V*,1,6 (*Rubrik*:
 Evaristus urbis Rome episcopus omnibus per Egyptum Domino
 conglutinatis fratribus a in Domino salutem; 155: itaque fehlt; 155 aut] aut
 ab; 156: vel accusandus fehlt.; 159-161: exemplo – praevaricantur fehlt;

arguendus^h vel <BII13, f. 44ra> accusandus episcopus,
 licet sitⁱ inordinatus^j ^k, quia^l pro meritis subditorum
 dis<I83, f. 52va>ponitur a deo vita rectorum^m,
 exemploⁿ David peccanti^o ad^p comparationem
 principum^q, qui ex me<N442, f. 26rb>rito plebis 160
 praevaricantur.

S105: Inquirenda sunt peccata

Sacerdotes enim exquirere debent peccata populorum,
 et sagaci^r sollicitudine^s unumquemque probare^t iuxta^u 165
 testimonium domini ad Hieremiam dicentis:
 Probatorem, inquit, dedi^v te populo meo <SG670, p.
 79a> robustum, <E97, f. 27va> ut scias^w et probabis
 viam^x ^y eorum. Ideo ista^z dico, quia insidiator^a bona^b
 saepissime solet convertere in malum <V630, f.
 26vb> et in electis ponit maculam. 170

N442: De accusatoribus episcoporum vel reliquorum sacerdotum

I83: De accusatoribus inquirendis

VD38: De causatoribus episcoporum sive sacerdotum

Bcan4: De accusatoribus inquirendum X

P102; BII13: X De accusatoribus episcoporum sive sacerdotum 175

[H. 10] Unde^c, si qui^d ^e sunt vituperatores^f aut

156 h am Rande repraehendendus VD38 **157** i sit korr. aus is
 SG670; is S105 | j am Rande domino positus VD38 | k
 inordinatus korr. aus inordinatis Bcan4 | l am Rande Nota
 O93 **158** m doctorum SG670; S105 **159** n exemplo korr.
 aus l exemplo P102 | o peccantis I83; VD38; SG670; Bcan4;
 E97; P102; BII13; S105 | p interlinear et SG670 **160** q
 principium VD38 **164** r am Rande prudenti VD38 | s
 sollicitudinei BII13 | t probare fehlt VD38 | u iusta Bcan4;
 iuxta korr. aus iusta P102 **166** v dedi korr. aus dedit
 Bcan4; dedi korr. aus proedi S105 **167** w scias korr. aus
 sciat S105 **168** x am Rande actionem conversationem VD38
 y vias I83 | z ista korr. aus iusta Bcan4 | a insidiator]
 insidiator se korr. aus insidiator SG670 | b bona fehlt I83;
 VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105 **176** c am
 Rande z Nota V630; am Rande drei Punkte N442; am

163–168 Sacerdotes... eorum] Isid. sent. III. 46. no. 2. aut conc. Aquisgr.
 a. 816. lib. I. c. 36. **168–170** Ideo... maculam] sec. Ecclesiastic. XI. 33.
176–183 Unde... necne] sec. Ben. III. 84. (III. 156. conc. Chalc. c. 21.)
 Cf. Steph. 13.

167: probabis] probes; 168 viam eorum] eorum viam; 186 vel si] si vel;
 188: praevidendum est] providere debent).

Anselm v. Lucca XI,7.

176–183 Unde... sumpserint] **Coll. trip. A 3,4** (Rubrik: Ante

accusatores episcoporum vel reliquorum^g sacerdotum,
 non^h oportetⁱ eos a iudicibus ecclesiae audiri,
 antequam eorum discutiatur^j aestimationis suspicio vel
 opinio^k, qua^l intentione, <VD38, f. 48rb> qua fide,
 180 qua temeritate^m, quaⁿ vita, qua conscientia quove^o
 merito, si pro deo aut pro vana gloria aut inimicitia
 vel odio aut cupiditate ista sumpserint^p necne^q r. Haec
 omnia fideliter sunt perscrutanda^s et diligenter
 185 pertractanda. Nam^t u sunt nonnulli, qui praepositos
 suos perverse repraehendunt, si vel parum ipsi^v
 molesti^w exstiterint. <I83, f. 52vb> Idcirco recto oculo
 primates^x ecclesiarum^y utiliter praevidendum^z est,
 debent^a, ne quisquam eorum innocens vexetur aut
 190 <BII13, f. 44rb> scandalizetur^b intendentes^c sententiae^d
 domini, quae^e ait: Si quis scan<SG670, p.
 79b>dalizaverit unum de pusillis istis, melius est illi,
 ut suspendatur mola asinaria in collo eius et
 demergatur^f in profundum maris, et reliqua.

qui sunt] quis I83 | f vituperatores korr. aus vituperatos VD38
 177 g relicorum I83 178 h am Rande h BII13 | i optet VD38
 179 j discutiatur korr. aus discutiantur O93 180 k opinio] opinio
 id est korr. aus opinio SG670 | l qua korr. aus quia V630 181 m
 am Rande praesumptione VD38 | n qua vita fehlt SG670; S105 | o
 quave korr. aus quae O93 183 p praesumpserint korr. aus
 sumpserint SG670 | q am Rande aut non VD38 | r necne korr. aus
 necme VD38 184 s perscrutanda korr. aus perscrutanta P102
 185 t am Rande unlerserliche Rubrik BII13 | u Nam korr. aus
 Non BII13 186 v ipsis korr. aus ipsi V630; illis SG670; ipsis
 S105 187 w am Rande contrarii VD38 188 x interlinear vel
 tibus E97 | y ecclesiaeiarum I83 | z praevidendum est] praevidere
 N442; praevideant I83; SG670; Bcan4; S105 189 a debent fehlt
 V630; I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; 190 b
 scandalizet V630 | c interlinear vel tibus E97 | d sententię korr.
 aus scientię SG670 191 e qui VD38 194 f dimergatur I83

191–194 Si...maris] Matth. XVIII. 6.

discussionem non esse suscipiendos accusatores; 181 quove] quo; 183
 sumpserint] presumpserint); Ivo Decr. V,240 (185: sumpserint]
 praesumpserint) (s. auch 156-160; 202-216). 176–194 Unde...reliqua]
 Coll. Ans. ded. III,43. 176–183 si...sumpserint] Ivo, Decr. VI,312
 (Rubrik: Ante discussionem non esse suscipiendos accusatores. Anacletus
 in tertio decretali; 185: sumpserint] presumpserint); Ivo, Pan. IV,59
 (Rubrik: Evaristus episcopis Africe; 185: sumpserint] praesumpserint);
 Gratian C. II, q.7, c. 17 (Rubrik: Nisi opinione discussa non audiantur
 accusatores episcoporum. Item Euaristus papa; 182 aut] aut pro; 185:
 sumpserint] praesumpserint).

185–187 sunt...exstiterint] Gratian C. II, q.7, c. 21 (Rubrik: Quare
 subditi prelatos suos reprehendere non possunt. Item Euaristus Papa).

P102; BIII3: XI Ut non quisquam praesumat aliquorum credere
mala quam probare et ne praecipites^g simus umquam ad
proferendam sententiam aut temere^h indiscussa quaeque iudicemus
ante veram iustamque probationem

S105: Non demere iudicandum

200

[H. 11] Deusⁱ omnipotens, ut nos a praecipitante^j
sententiae prolotione^k compesceret^{l m}, cumⁿ omnia
<O93, f. 8va> nuda et aperta sint oculis eius, mala^o
tamen Sodomae noluit audita iudicare, priusquam
manifeste agnosceret, quae dicebantur, unde ipse^p ait^q:
Descendam^r et videbo, utrum clamorem, qui venit ad
me, opere^s compleverint, an non est ita, ut sciam.

205

197 g praecipites simus] precipietis Scimus *P102* **198** h emere
P102 **201** i am *Rande* Nota *VD38*; am *Rande* N *SG670* | j
praecipitate korr. aus praecipitante *V630*; praecipitantis *SG670*; *S105*
202 k am *Rande* pronunciatione *VD38* | l am *Rande* proibere
VD38 | m compesceret korr. aus compesceret et *SG670*;
compesceret] compesceret et *S105* | n am *Rande* Nota *BIII3*
203 o am *Rande* N *BIII3* **205** p ipse korr. aus ips *SG670* | q ait
korr. aus aut *P102* **206** r Descendam korr. aus Discendam
Bcan4 **207** s opere fehlt *SG670*; *S105*

201–220 Deus... iudicemus] Greg. M. moral. in Iob. XIX. 25. no. 45. (I. 628.) aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 37.

201–207 Deus... sciam] **Regino II,311** (s. auch 215-219); **Burchard XI,9** (s. auch 215-219); **Bonizo III,94** (s. auch 215-219).
201–214 Deus... essemus] **Coll. trip. A 3,5** (*Rubrik*: Et paulo post. De uitanda precipiti sententia); **Ivo Decr. V,240** (s. auch 156-160; 177-184).
201–221 Deus... iudicemini] **Polycarpus VII,1,29** (*Rubrik* Evaristus; 201 ut] qui; 205 agnosceret] cognosceret; 219 quoquo modo] quando).
201–226 Deus... agat] **Ps.-Remedius c. 20** (*Rubrik*: Non temere iudicandum. Ex eadem epistola; 201 praecipitante] praecipitantis; 207 opere fehlt; 214 mala] malum; 215 quisquam praesumat] praesumamus).
201–239 Deus... cadit] **Anselm v. Lucca III,63**; **Ivo, Pan. IV,116** (*Rubrik*: In dec' Evaristi2, cap. ii. Evaristus papa omnibus episcopis; 201 Deus] Dominus; 204 Sodomae] Sodome et Gomorrhhe; 204 iudicare] vindicare; 209 ei ... sunt] manifesta sunt ei; 210f.: et – inseruimus fehlt; 214 iudicandis] iudicandis fratrum; 214 quorumquam] de cuiusquam persona; 221 iudicemini] iudicabimini; 221f. in ... Nam fehlt; 230f. ea ... audierat quae] ea que ... audierat; 236 dicente Paulo fehlt); **Gratian C. II, q. 1, c. 20** (*Rubrik*: Euaristus Papa ait. Sententia non precipitanter ferenda est; 205 agnosceret] cognosceret; 209 absconditum est] est absconditum; 209 etiam fehlt; 210 ob aliud] ideo; 211 hic ... vitantes] ob prolixitatem capitulo; 212 nisi] non quod ea ignoraret sed; 214 quorumquam] proximorum; 219 quaeque fehlt; 222 Nam mala] Mala vero; 226 praecipitando] precipitanter; 226 quiddam] quid; 227 dominus] Deus; 227 omnium] omnium cognitor; 229 prius] prius nec; 231f. et ... magis] conprobaret; 232 humani ... homines] qui sumus homines et peccatores; 233 praecavere et] precaventes; 236 apostolo ... Paulo] Paulo apostolo dicente; 238 stabit] stat). **201–249** Deus... Iacob] **Coll. Ans. ded. III,190**.

Deus omnipotens, cui nil^t <Bcan4, f. 50v>
 absconditum est, sed omnia ei^u manifesta sunt, etiam
 210 antequam fiant, non ob aliud haec et alia multa, quae
 hic prolixitatem^v vitantes non inseruimus, per se
 <VD38, f. 48va> inquirere dignatus est, nisi^w ut nobis
 exemplum daret, ne praecipites^x in discutiendis et
 iudicandis negotiis essemus, et ne mala quorumquam^y
 215 z prius quisquam^{a b} praesumat^c credere quam <I83, f.
 53ra> probare^d. Cuius exemplo monemur, ne ad
 proferendam sententiam umquam <SG670, p. 80a>
 praecipites simus, <BII13, f. 44va> aut temere^e
 indiligerterque indiscussa^f quaeque quoquo^{g h} modo
 220 iudicemus dicente veritatis voce: Nolite iudicare, ut
 non iudicemini, in quo enim iudicio iudicaveritis,
 iudicabiminiⁱ, et reliqua. <N442, f. 26va> Nam^{k l}
 mala <S105, f. 33r> audita nullum moveant^m, necⁿ
 225 passim dicta absque^o certa^p probatione quisquam^q
 umquam credat, sed ante^r audita diligenter inquireat,

208 t nihil V630; I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105
209 u ei fehlt VD38 **211** v am Rande longitudinem VD38
212 w nisi fehlt P102 **213** x am Rande citati VD38 **214** y am Rande aliquorum VD38
215 z quorundam V630; E97; quoquam VD38 | a quis VD38 | b quisquam praesumat] praesumamus SG670; S105 | c am Rande praeoccupet VD38 **216** d brobare O93 **218** e am Rande sine ratione praesumptione VD38 **219** f am Rande non inquisita VD38 | g am Rande aliquo modo | h quoquo modo] quomodo V630; Bcan4; S105 **220** i ut korr. aus et V630 **222** j iudicabimini korr. aus iucabimini N442 | k am Rande Nota E97 | l Nam korr. aus Non S105 **223** m am Rande perturbent VD38 | n am Rande leviter VD38 **224** o absque korr. aus abque Bcan4 | p certa korr. aus certe O93 | q quis VD38; P102; BII13 **225** r antea P102

220–222 Nolite... iudicabimini] Matth. VII. 1. **222–235** Nam... debemus] Greg. M. moral. in Iob. XIX. 25. no. 45. aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 37.

216–220 Cuius... iudicemus] **Regino II,311** (s. auch 200-206); **Burchard XI,9** (s. auch 200-206); **Bonizo III,94** (s. auch 200-206). **223–226** mala... agat] **Gratian C. XXX, q. 5, c. 10** (*Rubrik*: Ante iustam probationem nullus iudicandus aut dampnandus est. Item Euaristus Papa omnibus Episcopis; 223 mala] mala itaque; 226 quiddam] quicquam; 226-233 Si enim ... praecavere et *fehlt*; 235f. manifeste ... Paulo] teste apostolo; 237 enim *fehlt*; 238 stabit] stat; *Textreihenfolge*: 234-239 nullum ... stabit *vor* 223-226 mala ... agat).

ne^s praecipitando^t quiddam^u v aliquis agat. Si enim
 <E97, f. 27vb> dominus omnium^w Sodomorum mala^x,
 quorum clamor ad caelum usque pervenerat, omnia
 sciens prius^y credere nec iudicare voluit^z quam ipse
 ea cum fidelibus testibus diligenter investigans^a b, 230
 quae audierat et^c opere^d veraciter cognosceret, multo
 magis nos, humani et peccatores homines, quibus
 incognita^e sunt occulta iudicia dei, haec praecavere et
 nullum^f ante veram iustamque^g probationem iudicare
 aut dam<V630, f. 27ra>nare debemus manifeste 235
 apostolo <I83, f. 53rb> dicente^h Paulo, qui ait: Tu,
 quis es, qui iudicas alienum servum? Suo enim
 <SG670, p. 80b> domino stabit aut <VD38, f. 48vb>
 caditⁱ.

Unde et^k per^l prophetam David dominus loquitur 240
 dicens: Nolite exaltare^m in excelsumⁿ cornu vestrum
 loquentes in cervice veteri, quia neque ab oriente
 neque ab occidente neque a^o solitudine^p montium, sed
 deus iudex^q hunc humiliabit et hunc exaltabit^r, quia
 calix in manu domini et^s vino <BII13, f. 44vb> 245

226 s nec *korr. aus* ne V630; nec N442 | t *am Rande* repente et cum furore agendo citius iudicando VD38 | u *interlinear* aliquot VD38; *interlinear* vel quicquam E97 | v quidem Bcan4 **227** w omnium] omnium cum SG670; S105 | x mala quorum *fehlt* SG670; S105 **229** y prius] prius nec SG670; E97; S105; prius nec *korr. aus* prius BIII3 | z noluit O93; N442; VD38; P102; *voluit korr. aus noluit* BIII3 **230** a *am Rande* inquirens VD38 | b investigans] investigans utrum E97 **231** c et *fehlt* SG670; P102; S105; ea E97 | d opere] opere complevisissent E97 **233** e incognita *korr. aus* cognita V630; incognata S105 **234** f nullum *korr. aus* nullam V630; nullam N442; S105 | g iustaque *korr. aus* iustitiaque O93 **236** h dicente Paulo] Paulo dicente E97 | i Tu *korr. aus* Tue I83 **239** j cadet V630; I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BIII3; cadet *korr. aus* cadit S105 **240** k et per *korr. aus* et N442 l per prophetam David dominus] propheta David SG670; S105 **241** m exaltare in excelsum cornu *korr. aus* exaltare P102 | n excelsu I83; excelsu Bcan4; excelso E97 **243** o *am Rande* a deserto VD38 | p solitudinem VD38 **244** q iudex *korr. aus* iudex qui P102 | r exaltabitur O93 **245** s ex SG670; S105

merato^{t u} ad plenum^v mixtus^w et propinabit^x ex eo,
 verumtamen feces^y eius potabunt bibentes^z omnes
 impii terrae. Ego autem annuntiabo in sempiternum^a,
 psallam deo Iacob. Et alibi idem ait^{b c} propheta: Ab
 250 increpatione^d tua, deus^e, consopitus^f est^g et currus et
 equus^h. Tu terribilis es, et quis stabit adversum te?
 Exⁱ tunc ira tua, de caelo auditum^j fecisti iudicium,
 terra timens^{k l} et tacebit, cum surrexerit^m ad
 iudicandum deus, ut salvos faciatⁿ omnes mites^{o p}
 255 terrae. Et apostolus ait: Mihi^q vindictam, ego
 retribuam. Et alibi idem^r inquit apostolus: Sufficit
 unicuique <SG670, p. 81> obiurgatio^s, quae fit a^t
 plurimis, ita ut magis donetis et consolemini, ne forte
 abundantior^u <I83, f. 53va> de^v tristitia^w absorbeatur,
 260 qui^x in angustia est. Propter quod obsecro vos, ut
 confirmetis in illo caritatem. Et dominus in evangelio
 ait: Diliges^y dominum deum tuum ex toto corde tuo
 et ex tota anima tua et ex omnibus viribus <VD38, f.
 49ra> tuis et proximum tuum sicut teipsum. Dilectio
 265 enim proximi malum non operatur. Propter quod

246 t *interlinear* purgato VD38 | u meraco SG670; S105 | v plenum *korr. aus* plenus Bcan4 | w mixtum I83; SG670; Bcan4; S105 | x *am Rande* potum dabit VD38 **247** y faeces *korr. aus* faces V630; fes Bcan4 | z viventes I83; VD38; Bcan4; P102; bibentes *korr. aus* viventes BIII3 **248** a saeculum I83 **249** b ait *korr. aus* aut S105 | c ait propheta] propheta ait VD38; E97; P102; BIII3 **250** d incapatione S105 | e deus] deus iacob I83; VD38; SG670; E97; P102; BIII3; S105 | f *am Rande* compresssus et somno gravatus VD38 | g est *korr. aus* es V630 **251** h aequus O93; N442; I83; **252** i Ex tunc ira tua *fehlt* V630 | j autum O93; autem V630 **253** k tumens V630 | l timens et] timens *korr. aus* timens et P102 | m surrexit N442; I83 **254** n faciet V630; VD38; faceret I83; Bcan4 | o *am Rande* mansuetos VD38 | p mitens I83 **255** q *am Rande* subauditur relinquit VD38 **256** r idem inquit] inquit idem V630 **257** s *am Rande* increpatio VD38 | t ad O93 **259** u abundior de] abundantiori V630; VD38; SG670; E97; P102; BIII3; S105; abundantiore I83; Bcan4 | v de *fehlt* VD38; E97 | w tristitiam P102 **260** x qui *korr. aus* quia V630 **262** y Dilige SG670; S105

249–255 Ab...terrae] Ps. LXXV. 7-10. **260 255–256** Mihi...retribuam] Rom. XII. 19. **256–261** Sufficit...caritatem] II Cor. II. 6-8. **262–264** Diliges...teipsum] Luc. X. 27. **264–265** Dilectio...operatur] Rom. XIII. 10. **265–287** Propter...Graeci] Rom. II. 1-10.

iuxta^z apostolum inexcusabilis es homo^a omnis, qui iudicas, in quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas eadem enim^b agens^c, quae iudicas. Scimus enim, quoniam iudicium^d dei est secundum veritatem in eos, qui talia agunt. Existimas^e f autem^g hoc, o 270
homo omnis, qui iudicas <E97, f. 28ra> <BII13, f. 45ra> eos, qui talia agunt, <S105, f. 33v> et facis ea, quia tu effugies iudicium dei? An divitias bonitatis eius^h et patientiae et longanimitatis contemnis? Ignoransⁱ, quoniam benignitas dei ad poeni<N442, f. 26vb>tentiam te adducit, secundum duritiam^j autem tuam et impenitens cor <SG670, p. 81b> thesaurizas^k tibi iram in die irae^l et revelationis^m iusti iudicii dei, qui reddet unicuique secundum opera eius: his quidemⁿ secundum patientiam^o boni^p operis 280
gloriam et <I83, f. 53vb> hono<Bcan4, f. 51r>rem et incorruptionem quaerentibus vitam aeternam, his autem, qui ex contentione^q et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati^r, ira et indignatio, tribulatio et angustia <O93, f. 9ra> in omnem 285
animam hominis operantis malum, Iudaei primum et Graeci, gloria autem et honor et pax omni operanti bonum. Et alibi idem apostolus ait: Causati^s enim sumus omnes sub^t u peccato esse, sicut scriptum est: Quia non est <V630, f. 27rb> iustus quisquam^v, non^w 290

266 z iuxta *korr. aus iusta* O93 | a homo] o homo V630; VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105; o homo *korr. aus* homo Bcan4 **268** b enim *fehlt* V630; E97 | c agis SG670; Bcan4; S105 **269** d *am Rande* condempnatio VD38 **270** e *am Rande* putas VD38 | f Existimantes I83 | g autem hoc *korr. aus* autem O93 **274** h eius *fehlt* I83 **275** i Ignorans *korr. aus* Ignoras VD38; Ignoras Bcan4 **277** j duritiam autem] autem duritiam V630; Bcan4 **278** k thesaurizans I83 | l *am Rande* vindicte VD38 | m revelationis *korr. aus* revelationes Bcan4 **280** n quidem secundum] quidem qui secundum *korr. aus* qui secundum quidem V630; quidem qui secundum VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105 | o poenitentiam, *interlinear* vel patientiam V630; poenitentiam E97 | p *am Rande* subaudiendum est vivunt VD38 **283** q contempntionem P102 **284** r iniquitati *korr. aus* iniquitati E97 **288** s *am Rande* manifestavimus VD38 **289** t sub peccato] suppeccato | u sub peccato esse] suppeccato esse et *korr. aus* peccato et P102 **290** v

288–308 Causati, Christi] Rom. III, 9-26
quicquam VD38; S105; *quicquam*, *interlinear* s SG670 | w non est *korr. aus* non V630

est intellegens, non est requirens deum, omnes
 de<VD38, f. 49rb>clinaverunt, simul inutiles facti
 sunt, non est, qui faciat bonum, non est usque ad
 unum. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis
 295 suis dolose agebant, venenum aspidum^x sub labiis
 eorum, quorum os maledictione et amaritudine plenum
 est, veloces pedes <SG670, p. 82a> eorum ad
 effundendum sanguinem, contritio et <BII13, f. 45rb>
 infelicitas^y in viis eorum^z, et^a viam pacis non
 300 cognoverunt, non est timor dei ante oculos eorum.
 Scimus autem^b c, quoniam^d, quaecumque lex loquitur
 his, qui in lege sunt, <I83, f. 54ra> loquitur, ut omne
 os obstruatur^e et subditus fiat omnis mundus deo,
 quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro^f
 305 coram illo, per legem enim cognitio peccati. Nunc
 autem sine lege iustitia dei manifestata^g est,
 testificata^h a lege et prophetisⁱ. Iustitia autem dei per
 fidem Iesu Christi super omnes, qui credunt. Non
 enim^j est distinctio. Omnes enim peccaverunt et egent
 310 gloria^k dei, iustificati gratis per gratiam^l ipsius, per
 redemptionem, quae est in Christo Iesu, quem
 proposuit deus propitiorem^m per fidem in sanguine
 ipsius, ad ostensionem iustitiae suaeⁿ, propter
 remissionem praecedentium delictorum^o, in
 315 sustentatione^p dei, ad ostensionem iustitiae eius in hoc
 tempore, ut sit ipse iustus^q et^r iustificans eum, qui ex
 fide est Iesu Christi. Item idem: Quis accusabit
 adversus^s electos dei? Deus, qui iustificat? Quis^t est,

295 x aspidum *fehlt* V630 **299** y infelicitas in *korr. aus* infelicitas S105 | z eorum] eorum et V630 | a et viam pacis non cognoverunt *fehlt* SG670; S105 **301** b autem *fehlt* SG670 | c autem quoniam *korr. aus* autem O93 | d quoniam *fehlt* S105 **303** e *am Rande* claudatur VD38 **304** f *am Rande* homo VD38 **306** g manifesta *Bcan4*; P102; BII13 **307** h *am Rande* a propheta confirmata VD38 | i propetis SG670 **309** j enim *fehlt* *Bcan4* **310** k gloria *korr. aus* gloriam V630; P102; gloriam I83 | l gratia VD38 **312** m propiciationem E97 **313** n suae propter remissionem praecedentium delictorum, in sustentatione dei, ad ostensionem iustitiae *fehlt* I83 **314** o *am Rande* peccatorum VD38 **315** p sustentationem V630; E97 **316** q iustus *korr. aus* eiustus BII13 | r et *fehlt* P102 **318** s adversos *Bcan4* | t Quis *korr. aus* Quis O93; qui S105

qui condemnet^u? Christus Iesus, <E97, f. 28rb> qui
mortuus est, <VD38, f. 49va> <SG670, p. 82b> 320
immo qui et resurrexit, qui est ad dexteram dei, qui
etiam interpellat pro nobis? Quis ergo nos separabit^v
a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an
persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an
gladius? Sicut scriptum <I83, f. 54rb> est: <BII13, f. 325
45va> Quia propter^w te mortificamur tota die,
aestimati^x sumus ut ovis^y occisionis, sed in his
omnibus superamus <S105, f. 34r> propter eum, qui
dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque
vita, neque angeli, neque principatus, neque <N442, f. 330
27ra> virtutes, neque instantia, neque futura, neque
fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque
creatura alia^z poterit nos separare a caritate dei, quae
est^a in Christo Iesu domino nostro. Debemus autem
nos, ut idem^b ait^c apostolus, firmiores^d imbecillitates^e 335
infirmorum sustinere et non nobis placere,
unusquisque^f vestrum proximo suo placeat in bono ad
aedificationem. Etenim Christus non sibi placuit, sed
sicut scriptum est: Improperia^g improperantium tibi
ceciderunt super me. 340

Benedictus^h deus et paterⁱ domini nostri^j Iesu Christi,
pater <SG670, p. 83a> misericordiarum et deus totius
consolationis, qui consolatur nos^k in omni^l
tribulatione^m nostra, <V630, f. 27va> ut possimus et
ipsi consolari eos, qui in omni pressuraⁿ sunt, per 345

319 u contemnet *S105* **322** v separavit *I83* **326** w propter te
korr. aus propter *P102* **327** x aestimati sumus *korr. aus*
aestimatus sum *V630* | y oves *V630; I83; VD38; SG670; Bcan4;*
P102; BIII3; S105 **333** z aliqua *SG670* **334** a est *fehlt VD38*
335 b idem ait *korr. aus* idem *V630* | c ait apostolus] apostolus ait
E97 | d firmiores] firmiores et *I83; Bcan4* | e *am Rande* Debiliores
VD38 **337** f unusquisque vestrum *korr. aus* unusquisque *VD38*
339 g Improperia *korr. aus* Improperiam *BIII3* **341** h Benedictus
korr. aus Benictus *SG670* | i pater domini *korr. aus* pater *BIII3*
j mei *P102* **343** k nos *fehlt Bcan4* | l omne *I83* **344** m
consolatione *V630* **345** n *am Rande* afflictiones *VD38*

exhortationem^o, qua ex<I83, f. 54va>hortamur^{p q} ipsi^r
 a deo, quoniam, sicut abundant passiones Christi in
 nobis, ita et per Christum abundat^s consolatio nostra^t,
 sive^u autem tribulamur <VD38, f. 49vb> pro vestra
 350 exhortatione^v et^w salute, sive exhortamur pro vestra
 exhortatione, qua^x operatur^y in^z tolerantiam^a earundem
 passionum^b, quas et nos patimur, et spes nostra firma
 est pro vobis scientes, quoniam, sicut socii passionum
 estis, sic eritis et consolationis. Fidelis autem deus,
 355 qui non patietur vos temptari super id, <BIII3, f.
 45vb> quod potestis, sed faciat^c cum^{d e} temptatione
 etiam proventum^f, <Bcan4, f. 51v> ut possitis
 sustinere.

Propter quod, carissimi, sectamini semper^{g h} caritatem
 360 et aemulaminiⁱ meliora <SG670, p. 82b> et spiritalia^j,
 et adiuuate^{k l} vos invicem, ut deo semper^m in
 omnibus placere valeatis. Deus autem pacis sit cum
 omnibus vobis. Amen.

Data Kal. Nov. Gallo et Bradua vv. ccⁿ. cons^o.

365 EXPLICIT^p.

346 o *interlinear* consolationem VD38 | p *am Rande* consolamur
 VD38 | q *exhortamur*] exhortamur et SG670; exhortamur et
 korr. aus exhortemur et S105 | r *ipsi a korr. aus ipsi* V630
348 s *abundat consolatio nostra*] abundant consolationes I83;
 SG670; Bcan4; S105 | t *nostra korr. aus vestra* VD38 **349** u
 sive *korr. aus si* N442 **350** v *exhortatione et salute*]
 exhortationem et salutem I83 | w *et salute, sive exhortamur*
 pro vestra exhortatione *fehlt BIII3* **351** x *quae korr. aus*
 qua V630; quae VD38; SG670; E97; P102; BIII3; S105
 y *operantur Bcan4* | z *in fehlt E97* | a *tolerantia* VD38;
 SG670; BIII3; S105 **352** b *passionem* V630; Bcan4 **356** c
faciet korr. aus faciat V630; *faciet* N442; I83; SG670;
 Bcan4; E97; P102; BIII3; S105 | d *cum korr. aus cor* O93
 e *cum temptatione korr. aus contemptatione* V630 **357** f
am Rande Exitum sive adiutorium VD38 **359** g *semper korr.*
aus sinper P102 | h *semper caritatem korr. aus caritatem*
 semper SG670 **360** i *am Rande* sequimini VD38 | j *spiritalia*
korr. aus spiritali S105 **361** k *adiuvate korr. aus adiuvente*
 N442 | l *adiuvate vos korr. aus adiuvente* S105 | m *semper in*
korr. aus semper P102 **364** n *cc*] *claris* SG670 | o *cons* S105
365 p EXPLICIT *fehlt* V630; SG670; P102; BIII3; S105

354–360 Fidelis... spiritalia] I Cor. XIV. 1. **359–362** Propter... valeatis]
 cf. Clem. 81. **362–363** Deus... vobis] II Cor. XIII. 11. **364 372** Data...
 cons] Nota consularis sec. vit. Evar. c. 1. in libr. pontif.

O93, f. 9ra; V630, f. 27va; N442, f. 27ra; I83, f.
54va; VD38, f. 49vb; SG670, p. 83b; Bcan4, f. 51v;
E97, f. 28rb; P102; BII13, f. 45vb; S105, f. 34r